

Naturreservatet **Klämmesmålens odlingslandskap**

Skötselplan

Upprättad 2000, uppdaterad och fastställd 2002
Länsstyrelsen Östergötland
2002-06-19

SKÖTSELPLAN FÖR KLÄMMESMÅLENS NATURRESERVAT

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast om 10 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen 2002 och har uppdaterats 2002. Planförfattare har varit Maria Taberman.

Innehållsförteckning

A. Allmän beskrivning

1. Administrativa data
2. Grund för beslutet, ändamål och reservatsföreskrifter
3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden
 - 3.1 Naturbeskrivning
 - 3.2 Kulturhistoriska förhållanden
 - 3.3 Nuvarande markanvändning
 - 3.4 Tillgänglighet
 - 3.5 Slitage- och störningskänslighet
 - 3.6 Källuppgifter

B. Plandel

1. Disposition och skötsel av mark
 - 1.1 Kvalitetsmål
 - 1.2 Skötselområden
 - 1.3 Jakt
 - 1.4 Utmärkning av reservatets gräns
2. Anordningar för rekreation och friluftsliv
 - 2.1 Övergripande mål
 - 2.2 Riktlinjer och åtgärder
 - 2.2.1 Information
 - 2.2.2 Vandringsled
 - 2.2.3 Parkering
 - 2.2.4 Renhållning
3. Tillsyn
4. Dokumentation och uppföljning
 - 4.1 Dokumentation och inventering
 - 4.2 Uppföljning
5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen
Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Bilagor

1. Utdrag ur topografisk karta
2. Utdrag ur ekonomisk karta
3. Indelning i skötselområden
4. Karta över nutida och ålderdomliga stängseldragning
5. Karta över anordningar för besökare
6. Karta över vegetationstyper vid Klämmesmålen
7. Historisk karta från 1720
8. Kulturhistorisk byggnadsinventering med åtgärdsförslag
9. Karta över arkeologiska och kulturhistoriska lämningar

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data om naturreservatet

Reservatets benämning:	Klämmesmålens odlingslandskap
Objektnummer:	05 02 116
Kommun:	Ödeshög
Socken:	Trehörna
Lägesbeskrivning:	5 km OSO Trehörna kyrka
Kartor:	Topografisk karta 7E NO Ekonomiska karta 074 99
Koordinater:	N-S: 64 46 53 V-O: 14 48 35
Gräns:	Mitten av den kraftiga linjen på, till beslutet, bifogad karta.
Fastigheter:	Klämmesmålen 1:1
Markägare:	Siv och Leif Äng, Erik Geetes gata 63, 573 40 TRANÅS, Nicklas Äng, Säbyvägen 15, 573 86 TRANÅS
Area:	18,7 ha
Naturtyper och arter:	Slättermark inklusive åker- och dikesrenar, 2,3 ha Betesmark inklusive skogsbete, 10,6 ha Åkermark, 4,8 ha Natura 2000-habitat och arter Artrika torra-friska låglandsgräsmarker, fennoskandisk typ, 5,3 ha Trädklädda betesmarker, fennoskandisk typ, 5,3 ha Slätterängar i låglandet, 2,1 ha <i>Lanius collurio törnskata</i> (A338)
Planer etc:	Riksintresse för naturvård NE 5 Nationella bevarandeplanen objekt nr: 09-102 Natura 2000, pSCI, site code SE0230166
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen Östergötland

2. Syfte, föreskrifter och grund för beslut

(se beslut om naturreservatet Klämmesmålens odlingslandskap)

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Klämmesmålen är en ensamgård som ligger i Trehörna socken i Ödeshögs kommun nära Smålandsgränsen. Klämmesmålen kan liknas vid ett levande museum som utgörs av ett välbevarat äldre kulturlandskap. Här finns välhävdade slåtter- och betesmarker med en hel del trädgårdesgårdar. Mellan betes- och slåttermarker finns insprängda små oregelbundna åkerlyckor med tillhörande odlingsrösen. Kulturhistoriska lämningar i form av en fångstgrop och en slaggförekomst mm finns också i markerna. De helt öppna delarna av odlingslandskapet ligger centralt och ramar in av stråk med skogsbeteskaraktär utmed kanterna. Ett litet utskifte som under tidigare århundraden varit ett öppet slåtterkärr med en källa i ena kanten ligger ca 370 m väster om huvudfastigheten. Numera är kärret igenvuxet med framför allt lövskog.

Geologi och geomorfologi

Berggrunden vid Klämmesmålen består av småländska graniter och porfyrer. Berggrunden ligger dold under ett tjockt lager av lösa avlagringar.

Jordarterna vid Klämmesmålen domineras av sandig morän som delvis är utformade som moränrygggar. Moränryggarna är väldränerade och kan sägas motsvara åsar trots att det inte är fråga om isälvsmaterial. Det finns en hel del stenblock i markerna.

Vegetation

En inventering av floran i slåtter- och betesmarkerna har genomförts (Persson, C. Stockholms universitet, 1996). Nedan anges utdrag ur inventeringen och en allmän beskrivning av vegetationen.

Markerna vid Klämmesmålen hyser en karakteristisk vegetation för slåtter- och betesmarker.

En rad slåtter- och betesgynnade arter förekommer i markerna. Markerna är kuperade och fuktighetsgraden varierar därför med allt från torra mer höglänta partier till lågt liggande mossiga marker där fuktigheten är hög. Detta återspeglas i den vegetation som förekommer. Den vanligaste vegetationstyperna är rödvenäng och gräs-lågstarräng, men här finns också inslag av rödvenhed, fårsvingeltorräng, skogsnävaäng, tuvtåteläng, högörtsäng och olika typer av skogsvegetation. Karakteristiska arter som förekommer är t ex darrgräs, svinrot, gökblomster, slåtterblomma och stagg .

Träd- och buskskiktet varierar i täthet och sammansättning. Björkar är vanliga på många håll i hagarna och det finns även partier med tall och gran som dominerande trädslag, bl a växer det glest med tallar på den åsliknande rygg som går norr om vägen i öst-västlig riktning. I vissa partier har trädskiktet tätat jämfört med hur landskapet såg ut i början av 1900-talet. Utmed kanterna på fastigheten finns en bård med skog som nyttjats som skogsbete under lång tid. Ett område utmed den östra fastighetsgränsen är utpekad som nyckelbiotop dvs skogsmark med höga naturvärden. Nyckelbiotopen utgörs av ett skogsbete i äldre barrskog. Intagan Kyffet som tidigare varit ett öppet slåtterkärr är också klassat som nyckelbiotop. Kyffet består idag av en gles sumpskog med björk, al och gran. På granar i nyckelbiotopen växer bl a gammelgranslav (*Lecanactis abietina*). Kärret översilas av vatten från en källa och är bevuxet med senvuxna, relativt kläna träd.

Kring bebyggelsen i naturreservatets västra kant växer mycket körsbärsträd. Idag finns det inga riktigt grova träd på fastigheten men det finns ett antal lövträd som är på väg att bli gamla och grova. På gårdsplanen står 2 st grova lönnar och strax söder om bebyggelsen växer flera relativt grova aspar och askar. Norr om husen växer en trädformig sälg.

Djurliv

Ryggradslösa djur

En inventering av fjärilsfaunan har genomförts i markerna kring Klämmesmålen (Gynnemo, S, opubl mtrl, 1996). De arter som hittades var bla svavelgul höfjäril, smalsprötd bastardsvärmare, hagtornsfjäril och rapsfjäril. Vidare fanns dagflygande mätare såsom svartribbad vitvingmätare, rutig buskmätare, gulbrokigt slätterfly, allmän ängsmätare och ockragul buskmätare. Stora populationer av stor pärlemorfjäril och vitfläckig guldvinge. Förutsättningarna för att en artrik och intressant lägre fauna finns i reservatet är goda bland annat pga förekomsten av en mångformig flora av blommande i kärlväxter i betes- och slättermarkerna.

Fågellivet

Ingen systematisk inventering av fågellivet har genomförts. Klämmesmålens naturreservat hyser ett normalt fågelliv för denna typ av marker.

Däggdjur

Ingen systematisk inventering av däggdjur har genomförts. Eftersom Klämmesmålen ligger i stort sett omgivet av skogsmark borde området ibland besökas även av större däggdjur som normalt hör hemma i skogen såsom älg och rådjur. I naturreservatet bör också förekomma grävling, räv, hare och ekorre, liksom säkerligen olika smågnagare som t ex skogsmus.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

Klämmesmålen är en ensamliggande gård med ett näst intill unikt bevarat äldre odlingslandskap som en gång var vanligt i de södra skogsbygder i Östergötland. Den här typen av ensamgårdar började odlas upp under den medeltida expansionen. Det äldsta dokumentet om Klämmesmålen är en karta från 1720-talet där markanvändningen redovisas. Gården benämndes vid denna tidpunkt för torp. Gården har genom århundradena behållit sin karaktär även om förändringar av markanvändningen har genomförts.

Flera undersökningar av de kulturhistoriska förhållandena har gjorts i Klämmesmålen; en kartstudie med syfte att kartlägga markanvändningens förändring (Hansson, C. Linköpings universitet, 1990), en arkeologisk och kulturhistorisk inventering (Riksantikvarieämbetet, Rapport UV Linköping 1998:48) och en byggnadsinventering (Länsstyrelsen Östergötland, opubl, 1999).

Kartstudie av markanvändningen vid Klämmesmålen

På kartan från år 1720 kan man uttyda att åkermarken var fördelad på tre åkergården närmast gården och tre inhägnade åkerlyckor ute i de två ängsgården. Åkrarna brukades genom tresäde och beskrivs som stenbärande med rödsandig örjörd. Ängsmarken var på 1720-talet uppdelad i två ängsgården. I båda ängsgårderna fanns det både hårdvalls- och våtmarksäng. En kärrmark på häradsallmanningen nordväst om själva gården användes också som slättermark, kärret kallas Kyffet (redovisas på en karta från 1786). Betesmarken bestod på 1720-talet av fyra små betesfällor för kalvar och hästar över vilka man behövde ha nära till hands och ha uppsikt över.

Korna betade på häradsallmännings skogsmark. En fägata ledde åt nordöst från gården genom inägorna ut till skogsmarken. 1720 fanns det 4 nötkreatur och 1 häst på gården. Klämmesmålen ägdes av adelsmannen Gabriel Ribbing som bytt till sig torpet Klämmesmålen från Kronan. Det var i samband med detta byte som kartan från 1720 upprättades.

Under 1800-talets första hälft skedde inga större förändringar av markanvändningen på Klämmesmålen. Det finns några kartor från perioden 1786-1862 som härrör från utredningar om häradsallmännings gränsdragning samt intagornas areal och skörd (intaga=tidigare oskiftad mark som genom någon åtgärd, tex inhägnad, tagits i bruk av någon). År 1806 gjordes en utredning om intagornas storlek och avkastning. Intagorna utgjorde tillsammans 1,8 h och var skattade till totalt 1 lass hö. Kyffets jordmån kallas här stäggvall. Klämmesmålen ägdes vid denna tidpunkt av greven och ryttmästaren Mörner på Giöttwiksgodset.

År 1825 ägdes Klämmesmålen återigen av Kronan. Kring 1830 köptes gården av framlidne Ivar Johanssons släkt. Därefter har gården arrenderats inom släkten (muntlig uppgift från L. Äng).

År 1843 hade en större del av skogsmarken tagits i bruk på Klämmesmålen. Totalarealen på gården var ca 30 ha med hemman och intagor. Det finns också en uppgift om att Klämmesmålen tidigare var ca 18 ha. Kyffet nämns som enda intaga och var 1 tunnland och 26 kappland vilket motsvarar 0,9 ha.

År 1862 utredde häradsallmännings gränser och intagor och en önskan framfördes då om att ägo gränser skulle rätas ut. Genom detta sparade brukarna stängsel och häradsallmännings "fick tillbaka" skogsmark som brukats som inägomark. Detta är bakgrunden till de raka gränserna och det utseende fastigheten vid Klämmesmålen har idag. Gränsjusteringarna innebar att en intaga i norr, de norra kalv- och hästhagarna och det östra av de upprädda ängskärren från 1720-talskartan togs bort från Klämmesmålen.

År 1863 byggdes Klämmesmålens äldre mangårdsbyggnad och några år efter denna byggdes den nuvarande ladugården.

På häradskartan från år 1880 kan man se att gränsändringen vid Klämmesmålen genomförts i praktiken. Klämmesmålen följer vid denna tid omvärldens mönster dvs 1800-talets agrara revolution. Åkerarealen ökar på bekostnad av ängsarealen.

Vad gäller åkermarken har allt mer av åkergrädesängarna odlats upp, speciellt mittengärdet. Ytterligare en åkerlycka har tagits upp i ängen norr om åkergräden. Våtmarksängarna i öster som nämns 1862 har dikats ut och odlats upp till åker och kallades Älgamossen och Undantagsmossen. Den sk Stora mossen i söder har också odlats upp fram till gränsen. Denna utökning av åkermarken måste ha inneburit mer än en fördubbling av åkerarealen vid Klämmesmålen. Ängsarealen har minskat i motsvarande omfattning framför allt var det våtmarksängarna, som gav högst avkastning, som odlats upp. Dock var inte den nordligaste våtmarksängen i kanten mot Slättamossen uppodlad ännu.

De idag trädklädda åsarna som var äng på 1720-talet var år 1880 markerade som klädda med lövträd, markanvändningen är okänd.

Ny äng har också tagits i bruk. Den sydligaste Kalvhagen i det sydvästra hörnet av fastigheten är nu våtmarksäng, liksom området mellan Undantagsmossen och fastighetsgränsen i öster. Vid slutet av 1800-talet fanns det 4-5 kor på Klämmesmålen. Korna betade i skogen på häradsallmännings fram till sekelskiftet.

År 1934 övertog Ivar Johansson arrendet på Klämmesmålen av sin far. Då hade Ivars föräldrar och morföräldrar arrenderat gården i 85 år.

År 1948 fanns det två bostadshus på gården. En ny väg har byggts genom gårdens ägor i väst-östlig riktning. Vägen i sin helhet påbörjades under 1940-talet och var färdig på 1960-talet, den del som berörde Klämmesmålen byggdes under 1940-talet. Av den gamla fägatan från gården österut till skogsmarken fanns bara rester kvar på inägorna. Däremot fanns stigen i dess fortsättning kvar på utmarken med ungefär samma sträckning men istället för att leda in i inägorna leder den upp till den nya vägen.

Åkermarken fortsätter att öka i areal på bekostnad av ängsarealen. Åkergårderna närmast gården ser ut som 1876 med undantag av att i ängen väster om den gamla vägen har en liten åkerlycka, kallad Drängagråten, tagits upp. I hårdvallsängen finns tre inhägnade åkerlyckor liksom på kartan från år 1720. Mer än hälften av den stora våtmarksängen Slättamossen i norr har odlats upp. I söder har åkern Stora mossen utökats på bekostnad av våtmarksäng. Det finns också åker som lagts igen, Älgamossen som odlades upp under 1800-talet är igenlagd och betas nu istället.

Våtmarksängen har minskat mer än hårdvallsängen framför allt genom uppodling till åker. Det är svårt att utläsa av kartan vad som brukades som ängs- respektive betesmark. Genom det Ivar Johansson (markägare från 1965) berättat vet man att de områden som slogs fram till början av 1990-talet även slogs på Ivars morfars tid under senare delen av 1800-talet. Kyffet slutade slås på 1930-talet. Den betades några år innan den övergavs och har sedan dess fått växa igen. När den var i bruk fanns det en lada där för förvaring av höet vid området. Boskapen vid Klämmesmålen betade numera i huvudsak på inägorna kring gården.

År 1990 kan man konstatera att Klämmesmålen är ett mycket värdefullt odlingslandskap både ur kulturhistorisk synvinkel och ur naturvårdssynpunkt. Åkrarna har inte förändrats nämnvärt sedan 1948. Numera odlas foder till djuren på åkermarken. En hel del av de forna slåttermarkerna hävdas fortfarande traditionsenligt. Djuren, 6 ungnöt och en häst, på gården betar på inägorna och efterbetar i slätterängarna. Mjölkkorna försvann från gården 1988.

Kulturhistorisk byggnadsinventering

En kulturhistorisk byggnadsinventering har genomförts vid Klämmesmålen 1999. Nedan anges utdrag ur inventeringen. Siffrorna efter byggnaderna hänvisar till bilaga 8 där byggnadernas läge markerats.

Vid Klämmesmålen finns idag två mangårdsbyggnader, en ursprunglig äldre från 1860-talet och en nyare från tidigare delen av 1900-talet.

Den äldre mangårdsbyggnaden (1) med tillhörande trädgård ligger i höjdläge i nord-sydlig riktning. Byggnaden består av en enkelstuga i två våningar med skorstenen inock, en mindre utbyggnad på baksidan innehållande köksfarstu med ingång samt ett rum som ursprungligen varit skaffereri. Vid huvudingången finns en öppen veranda.

Det andra bostadshuset (2) vid Klämmesmålen var ursprungligen uppförd som magasin men blev sedan ombyggd till undantagsbostad om 2 rum och kök. År 1942 byggdes den till och fick den storlek den har idag.

Andra byggnader vid Klämmesmålen är ett dass (3), hönshus och vedbod (4), dass (5), vedbod och snickarbod samt tillbyggt förråd (6), traktorgarage (7), bilgarage (8), jordkällare (9), ladugård (10), magasin och vagnsbod med höns- och svinhus (11), smedja (12).

Några kommentarer kring ovan nämnda byggnader. Ladugård är enligt Svensk bebyggelse uppförd år 1868. Den utbyggda uppfarten på skullen och den kallmurade körbron är tillkomna 1934.

Arkeologisk och kulturhistorisk inventering av Klämmesmålen

En arkeologisk och kulturhistorisk inventering av Klämmesmålen genomfördes år 1998. Nedan redovisas utdrag ur inventeringen.

De kända fornlämningarna på fastigheten Klämmesmålen utgörs av en fångstgrop och en slaggförekomst.

Fångstgropen, RAÄ 27 Trehörna sn, är en tydlig och lättåtkomlig fornlämning, som ligger på en liten kulle i en hagmark. Fångstgropen är rund, 4-4,5 m i diameter och 1,5-1,8 m djup.

Slaggförekomsten, RAÄ 26 Trehörna sn, består av en riklig förekomst av brunsvart, delvis blåsig och trögt fluten järnrik slagg.

Vid inventeringen uppmärksammades också följande lämningar:

Ett avsnitt av en stensträng, UV 3 Trehörna sn, finns längs den östra fastighetsgränsen.

Förekomst av mycket naturligt sten i området gör stensträngen svårbedömd.

Rester av en kolarkoja, UV 1 Trehörna sn, belägen norr om landsvägen. Kojan är 5x4 m stor och 0,3 m hög. Mittemot kolarkojan, på södra sidan av vägen, ligger en kolbotten. Den är ca 15 m i diameter och vallen runt kanten är upp till 0,5 m hög.

En tjärdal, UV 2 Trehörna sn, ligger norr om de båda bostadshusen. Den är ca 6 m i diameter och upp till 0,6 m hög.

De ovan beskrivna lämningarna finns också beskrivna under respektive skötselområde där de är belägna.

Det är svårt att datera de odlingsspår som syns vid Klämmesmålen. Enligt kartor bör det vara 1800-talet som främst har satt sin prägel på området. Det finns en stor mängd odlingsrösen på flera av åkrarna även om en del åkrar röjdes från sten vid mitten av 1900-talet. Spår av gamla odlingsytter finns på flera håll bla i närheten av bostadshusen och i trädgården och utmed vägen vid gårdens västra gräns.

Inom fastigheten finns trädgårdsgårdar kvar i ganska stor omfattning. Flera gårdsgårdar har uppförts under 1999 i gamla lägen.

3.3 Nuvarande markanvändning

Nuvarande markanvändning består av en småskalig jordbruksdrift med åkerbruk, slåtter- och betesdrift. I de skogsartade delarna på gården har plockhuggning av virke skett vid behov.

3.4 Tillgänglighet

Man kan nå Klämmesmålens naturreservat från länsväg 32 som passerar samhället Sommen. Från Sommen är det skyltat mot Trehörna. Efter 1,6 km följer man skyltningen mot Bjärsjö till man kommer till Klämmesmålen. Kommer man från Trehörna åker man mot Bjärsjö by och fortsätter förbi denna ca 3 km.

Närmaste bussförbindelse finns i samhället Sommen.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

Vid en måttlig besöksfrekvens bedömer Länsstyrelsen att odlingsmarkerna kring Klämmesmålen inte är särskilt slitage- och störningskänsliga.

3.6 Källuppgifter

Länsstyrelsen i Östergötland, 1983. Natur och kultur Miljöer i Östergötland.

Skogsvårdsstyrelsen, Östra Götaland, 1995. Utdrag ur nyckelbiotopsinventering.

Länsstyrelsen Östergötland. Fornlämningsregistret.

Vegetationsinventering och kärlväxt inventeringen i Klämmesmålen. Projektarbete av Cecilia Persson, Stockholms universitet, 1996.

Ensamgården Klämmesmålen, Arkeologisk och kulturhistorisk inventering. Nilsson, P., Riksantikvarieämbetet. 1998

Kulturhistorisk byggnadsinventering, Länsstyrelsen opubl.mtrl

Kartstudie över den historiska markanvändningen vid Klämmesmålen. Hansson, C.,

Praktikarbete vid Linköpings universitet, 1990

Intervjuer med Ivar Johanssons barn (4 syskon). Bäck, L., Länsstyrelsen Östergötland, opubl. mtrl, 1998

Äng, Leif, make till Siv Äng dotter till Ivar Johansson. Muntliga uppgifter.

Berggrundsinformation digitalt kartmaterial. SGU

Natura 2000 databasen, område Klämmesmålen, SE0230166

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark

1.1 Övergripande mål

Det övergripande målet för Klämmesmålens naturreservat är att bevara ett äldre, småskaligt odlingslandskap med karakteristiska kulturhistoriska lämningar och den fauna och flora som naturligt hör hemma här. I målsättningen ingår att ge en bild av hur ett odlingslandskap i skogsbygden såg ut under perioden 1900-1950. Inom de delar av området som förändrats under andra hälften av 1900-talet ska skötseln inriktas på att, så långt möjligt, återskapa det tidigare odlingslandskapet. En gynnsam bevarandestatus ska bibehållas för de naturtyper som finns inom Klämmesmålens odlingslandskap.

1.2 Skötselområden

Naturreservatet har indelats i tre olika typer av skötselområden där åkermark, betesmark och slåttermark utgör olika skötselområden, se bilaga 3. De olika skötselområdena har i sin tur delats upp i olika delområden. I betesmarken ingår även skogsmark som betas - skogsbeten. Efter angivna åtgärder för de olika skötselområdena anges prioriteringen av åtgärden där 1 är högsta prioritet och 3 är lägsta prioritet.

Skötselområde åkermark

Areal: 4,8 ha

Beskrivning

Åkermarken vid Klämmesmålen har i allt väsentligt behållit sin utbredning under 1900-talet. Åkrarna är i flera fall flikiga och ett stort antal odlingsrösen finns. Flera små åkerlyckor som från början varit belägna i ängsgårderna hävdas fortfarande. På skötselplankartan har de olika åkrarna markerats och nedan anges åkrarnas namn. Namnen har hämtats dels från det äldre kartmaterialet men också från intervjuerna med syskonen som växt upp på Klämmesmålen.

- A. Slättamossen
- B. Norralyckan
- C. Lilla åkern, även kallad Runde åkern av syskonen
- D. Nylandet
- E. Drängagråten
- F. Undantagsmossen
- G. Ängsåkern
- H. Undantagslyckan
- I. Sandåkern
- J. Älgamossen (numera betesmark nr 10 i skötselplanen)
- K. Källyckan
- L. Stora mossen

I Undantagslyckan, delområde H, finns en slaggförekomst som är klassad som fornlämning (RAÄ 26). Fornlämningen består av en riklig förekomst av brunsvart, delvis blåsig och trögt fluten järnrik slagg. Fortsatt åkerodling skadar inte fornlämningen.

På den östra sidan av Sandåkern, delområde I, ligger en fångstgrop som är klassad som fornlämning (RAÄ 27). Fångstgropen är tydlig och lättåtkomlig, belägen på en liten kulle omgiven av åkermark. Fångstgropen är rund, 4-4,5 m i diameter och 1,5-1,8 m djup. Runt gropen finns en 2-3 m bred vall som är 0,2-0,8 m hög.

I Ängsåkern (G) finns äldre odlingsspår i form av talrika odlingsrösen, några terasskanter och åkerhak som syns mycket bra. Det är 1800-talsodlingen som som satt spår här. En långsmal liten åkeryta med tydliga hak och som i söder avslutas med en terasskant syns strax söder om landsvägen, alldeles invid Klämmesmålens västra gräns.

Kvalitetsmål

All åkermark som finns markerad på kartan från 1940-talet ska bibehållas öppen dvs utan träd- och buskvegetation. I så stor utsträckning som möjligt ska åkermarken brukas som åker dvs ingå i en växtföljd. Kemiska eller biologiska bekämpningsmedel ska inte användas i brukandet av åkermarken. Odlingsrösen, andra kulturlämningar och flikiga former ska bevaras och röjas fram.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Normalt brukande av åkermarken. (1)

Röjning/hävd genom slåtter och/eller bete av odlingsrösen mm. (1)

Slåtter av åker- och dikesrenar som kringgärdar åkrarna. (1)

Odling av gamla sädesslag inklusive gamla åkerogräs. (3)

Skötselområde betesmarker

Areal: 10,6 ha

Betesmarkerna delas nedan upp i olika delområden som behandlas var för sig vad gäller beskrivning, mål och åtgärder, med undantag av de kvalitetsmål som berör de naturtyper som utpekats i området inom Natura 2000. Betestrycket ska, i samtliga betesmarker, vara tillräckligt hårt för att gynna den hävdberoende floran och hålla efter uppslaget av sly. Ett

tillräckligt hårt betestryck innebär att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten.

Övergripande kvalitetsmål för Natura 2000-habitaten

Kvalitetsmålet innebär att de två habitaten Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennskandisk typ (6270) och Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070) ska uppnå en gynnsam bevarandestatus. Likaså ska gynnsam bevarandestatus upprätthållas för fågelarten törnskata (*Lanius collurio*, A338). För att uppnå gynnsam bevarandestatus för habitaten ska betesmarkerna betas varje år med sådan intensitet att ingen förnaansamling sker från år till år. Buskar och träd ska röjas vid behov, se utförligare instruktioner under respektive skötselområde. För att uppnå gynnsam bevarandestatus för törnskata är det av största vikt att bevara en god tillgång på blommande träd och buskar vilka gynnar ett rikt insektsliv i betesmarkerna.

1. Öppen betesmark i norr

Beskrivning

Ett stort område med så gott som öppen hagmark med en artrik och tätt förekommande hagmarksflora. Små partier domineras av stagg. Vegetationstyperna är friska till fuktiga. I det sydvästra hörnet av hagen finns ett större bestånd av ormbunken örnbräken. Den östra delen av hagmarken utgörs av en öppen hagmark med spridda block, glest ställda björkar, enstaka alar och ett fuktstråk i anslutning till diket som delar betesmarken i den östra delen. Det nuvarande trädskiktet i den östra delen av hagen är främst lokaliserat där ett trädskikt finns på 1940-talets ekonomiska karta, vilket antyder en längre tids kontinuitet med trädskikt här.

Kvalitetsmål

En artrik, öppen och välhävdad betesmark med arter som kattfot, liten blåklocka, stagg, vårbrodd, svinrot och blodrot. Busk- och trädskiktet består av enstaka enbuskar och enstaka träd av björk och al.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Beståndet av örnbräken ska bekämpas så att det försvinner och inte i framtiden beskuggar grässvålen. Ett första försök till bekämpning kan var att placera en saltsten inne i beståndet och hoppas att betesdjuren kan trampa sönder örnbräkenbeståndet. Om det inte fungerar krävs manuell bekämpning med lie eller röjsåg en eller ett par gånger under vegetationsperioden. I motsats till bekämpningen av nypon är det bäst att slå av alla individer i ett bestånd vid ett och samma tillfälle. De har ett gemensamt rotsystem och en effektivare utarmning av ett bestånd fås när hela bestånden slås av vid upprepade tillfällen under vegetationsperioden. Ta bort den avslagna växtligheten. (1).

Släpp upp enstaka enbuskar för att öka variationen i hagen. Släpp främst upp enbuskar i anslutning till rösen, block eller berghällar. På det viset beskuggas inte värdefulla växter i grässvålen samtidigt som man producerar enestolpar till framtida gårdsgårdsbyggnationer. (1)

Röj sly i fuktsvackan och ta bort riset. (1)

Ta bort slyet som är på väg ut i hagen från skogen i öster. (1)

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara tillräckligt hårt för att gynna den hävdberoende floran och för att hålla efter uppslaget av sly. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

2. Betesmark norr om bebyggelsen, barrskogsdominerad

Beskrivning

Området hyser ett tall- och grandominerat trädskikt och är en del av en större betesmark. Till stora delar är trädskiktet så glest ställt att en grässvål finns med växter som är knutna till gräsmarker. Delar av trädskiktet är dock så tätt att grässvålen är på tillbakagång eller saknas helt. I det nordöstra hörnet av området finns ett tätt slutet olikåldrigt gran- och tallbestånd (benämnt 2a nedan), i söder direkt öster om brukningsvägen finns ett yngre bestånd av tall (2b) och utmed fastighetsgränsen i nordväst består skogsmarken av ett glesare ställt tallbestånd med inslag av gran (2c).

Den här betade skogen har sannolikt en lång tradition som skogsbete och det är troligt att det finns en intakt flora och fauna knuten till just den här miljön. På äldre kartmaterial (både 1880 och 1948) var området bevuxet med barrträd. Vägen genom området är mycket gammal. En tjärdal ligger norr om de båda bostadshusen. Den är ca 6 m i diameter och upp till 0,6 m hög. Såväl gropen där man eldat som rännan där tjäran runnit är ganska välbevarade. Man kan se hur rännan slutar i en grop, där ett uppsamlingskärl stått.

Kvalitetsmål

Betesmarken ska vara välhävdad och barrträdsbevuxen med gran eller tall beroende på ståndort. Trädskiktet ska vara så glest att en för betade skogar karakteristisk flora med arter som tex vårbrodd, fårsvingel, gökärt, ängskovall och ängsviol finns i hela området. Tjärdalen ska vara väl synlig och fri från buskar etc.

Åtgärder

Engångsåtgärder

I den nordöstra hörnet av skötselområdet (2a) kan ca 50% av trädskiktet avverkas i ett första skede för att skapa en möjlighet för solljus att nå ned till marken. Glesa ur det här beståndet så att det liknar beståndet söder om det beståndet och öster om vägen. Sträva efter att skapa ett olikåldrigt trädskikt och avverka med en övervikt på gran. (2)

I söder i område 2b (se ovan) gallras genom att upp till 50% av träden avverkas. Även här kan det mellanliggande trädskiktet användas som en vägledning. (2)

I delområde 2c kan enstaka granar avverkas längs med fastighetsgränsen för att släppa in solljus till grässvålen. (2)

Riset från gallring, röjning och avverkning ska forslas bort eller eldas upp på eldningsplatser som placeras så att ytor med hävdgynnad flora inte skadas. I annat fall så kan eldningen bidra med gödslande effekter när materialet bryts ned. Förslagsvis kan åkermarken i den norra delen av fastigheten utnyttjas som eldningsplats.

Vid en avverkning bör stor hänsyn tas till vägen som går genom området så att den inte blir sönderkörd av tunga maskiner.

Røj på och kring tjärdalen. (1)

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten.(1)

3. Betesmark med ett trädskikt av främst lövträd

Beskrivning

En naturbetesmark med ett relativt tätt trädskikt av björk och asp. Många av träden är yngre men där finns också en del äldre träd av bl a asp. Grässvålen är påverkad av igenväxningen i trädskiktet med en utarmning som följd. Jämför man med 1940-talets karta hyser betesmarken ett trädskikt även vid denna tidpunkt, dock är strukturen grövre dvs träden stod sannolikt glesare och var grövre än i dag. Flera grövre, mer eller mindre, mulmifierade stubbar finns i området som vittnar om att grövre aspar har ingått i trädskiktet. Grässvålen är artrik, men något utarmad, med karakteristiska slätter- och betesväxter. De grova asparna i området förhöjer naturvärdet i området.

Kvalitetsmål

Välhävdad betesmark med ett artrikt och karakteristiskt fåltskikt med arter som Jungfru Marie nycklar, smörbollor och svinrot mm. Trädskiktet bör ha maximalt 25 % krontäckning och bestå av grova träd av björk och asp (jämför med 1940-tals ekokartan).

Åtgärder

Engångsåtgärder

Avverka alla träd med en brösthöjdsdiameter under ca 2 dm. Var rädd om de grova asparna i betesmarken vid avverkningsarbetet. I ett senare skede kan ytterligare träd avverkas men först bör ett eventuellt slyuppslag vara under kontroll. Utglesningen av trädskiktet ska ske successivt över en utsträckt tidsperiod. (1)

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

4. Öppen, stenbunden naturbetesmark

Beskrivning

Skötselområdet utgörs av en öppen naturbetesmark med en liten källa som omges av större block. Grässvålen hyser en hagmarksflora med karakteristiska arter som vittnar om att hagen utnyttjats som fodermark under mycket lång tid. Skötselområdet är sydvänt och fuktigheten varierar från torr i övre partierna till fuktig nere invid åkerkanten.

Kvalitetsmål

Artrik, öppen och välhävdad betesmark med en artrik flora av karakteristiska arter som tex vårbrodd, fårsvingel, gulmåra, gökärt, kärringtand, bockrot, ängs- och skogsviol.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

5. Naturbetesmark på tallb eklädd moränrygg och öppen betesmark nedanför åsen

Beskrivning

Moränryggen hyser ett glest ställt trädskikt som främst utgörs av tall i dimensioner mellan 3-4 dm i brösthöjdsdiameter. I den västra kanten dominerar dock björk och några yviga "hagmarksgranar" finns också inom området. På marken finns en betad grässvål. Floran präglas av att det är torrt och solexponerat i sluttningarna och här återfinns företrädesvis den torra vegetationstypen fårsvingeltorräng. Nedanför moränryggen i sydväst övergår sluttningen i en flack fuktigare mark som betas i samma hägn som moränryggen. Vegetationstyperna i det mer låglänta området består av tuvtåteläng och rödvenäng.

Resterna av en kolarkoja (UV 1) är belägen 7 m norr om landsvägen. Resterna är väl synliga och består av en ca 5 x 4 m stor och 0,3 m hög. Kanten är ca 1 m bred och består av 1-3 lager med 0,1-0,4 m stora stenar. I den norra kortsidan finns spisröret, det är kvadratisk med ca 1,5 m sida och 0,5 - 1,5 m högt. Över själva eldstaden ligger som tak ett block. Rökgången består av löst staplade stenar.

Kvalitetsmål

Välhävdad betesmark med glest trädskikt av äldre och gamla tallar, samt björkar och hagmarksgranar. Trädskiktet ska vara så glest att en artrik och karakteristisk flora med bl a liten blåklocka, fårsvingel, gökärt, blodrot, rölleka, knippfryle, ängsgröe, svartkämpar kan växa på marken. Resterna av kolarkojan ska bevaras, hållas fria från träd och buskar och vara väl synliga.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

6. Grupp med yngre björkar i betesmark

Beskrivning

En mindre del av en större betesmark bevuxen med grupper av yngre, och enstaka äldre, björkar. Intill ett stort stenblock växer en oxel. Grässvålen är artrik och karakteristisk, vegetationstyperna består av rödvenäng, fårsvingeltorräng och fuktigare vegetation. I den västra kanten ingår större stenrösen. Här och var syns gamla, numera gräsbevuxna, små åkertegar. Dessa åkrar plöjdes med häst så sent på 1950-talet. På kartan från år 1948 är syns trädskiktet svagt.

Kvalitetsmål

Öppen, välhävdad betesmark med en karakteristisk och artrik flora med bl a svinrot, vårbrodd, fårsvingel, smultron, tuvtåtel, gökärt och knippfryle. De gamla, tidigare odlade, åkerytorna ska vara helt fria från buskar och träd.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Björkarna avverkas successivt i etapper för att undvika röjgödslings effekter. 25-50% av björkarna tas bort vid varje avverkning med ett mellanrum på minst en betessäsong. På sikt bör nästan alla björkar i området avverkas, bara enstaka träd främst i rösen och stensamlingar ska finnas kvar. (1)

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betetrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

7. Naturbetesmark på tallb eklädd svagt sluttande moränrygg

Beskrivning

En åsformad moränrygg löper i öst-västlig riktning genom den södra delen av naturreservatet. Trädskiktet utgörs främst av mer eller mindre jämt ställda tallar med inslag av enstaka gran, en och björk. I den nordöstra kanten finns ett något öppnare parti med glest stående björkar. Marken är till större delen täckt av en grässvål och betas i dag. Dominerande vegetationstyp i området är rödvenäng. Moränryggen dominerades både i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet av lövträd. Förändringen till dominans av barrträd har sannolikt skett under de senaste årtiondena. Möjligen kan kullen ha varit slättermark år 1720.

Längs brukningsvägen i östra delen finns bl a slättergubbe, ormrot, prästkrage och jungfrulin. I den norra delen av betesmarken alldeles intill vägen ligger en kolbotten. Den är ca 15 m i diameter och vallen runt kanten är upp till 0,5 m hög. Vallen kring kolbotten är skadad närmast landsvägen men resterna av kolbotten tillsammans med resterna av kolarkojan i skötselområde 5 utgör en intressant och välbevarad miljö.

Kvalitetsmål

Glest trädbevuxen, välhävdad betesmark med en artrik grässvål med karakteristiska arter med bl a jungfrulin, fårsvingel, slättergubbe, gulmåra, gökärt, ängsgröe, svinrot och ängsviol. Björk och tall ska dominera i trädskiktet och krontäckningen ska vara mellan 25-50 %. I den nordöstra delen, där björk dominerar idag, ska kronskiktet inte vara mer än 25 %. Resterna av kolbotten i norra delen av betesmarken ska bevaras och hållas fria från träd och buskar.

Åtgärder

Engångsåtgärder

På sikt ska hela betesmarken överföras till en lövträdsdominerad hagmark med inslag av grova tallar i de delar där det finns gamla tallar. Detta måste ske successivt i etapper. Börja med att avverka granar och yngre björkar samt några av de äldre träden i hagmarken för att glesa ut trädskiktet. Det är lämpligt att börja avverka mer i den södra delen så att solljuset från söder kommer in längre in i hagmarken. (2)

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betetrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

8. Öppen betesmark i sydväst

Beskrivning

En öppen betesmark med fuktiga vegetationstyper. Floran är artrik och karakteristisk. Marken är bitvis stenig och tuvig. Vegetationstyper i området består av gräs-lågstarräng, tuvtåteläng och rödvenäng samt ett litet parti med skogsnävaäng. Mitt i betesmarken står en förhållandevis grov björk.

Kvalitetsmål

Öppen, välhävdad betesmark med en artrik och karakteristisk flora med bl a liten blåklocka, blekstarr, humleblomster, gökärt, knippfryle och ängsviol.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

9. Skogsbete utmed den östra fastighetsgränsen

Beskrivning

Utmed fastighetsgränsen i nordost ligger ett långsträckt stråk av barrskog. Området är utpekad som nyckelbiotop av Skogsvårdsstyrelsen och är klassat som betad skog.

Den nordöstra delen och den södra delen betas, medan den mellersta delen är obetad för närvarande.

Längst i norr finns ett slutet parti med en flerskiktad karaktär med många unga granar. I övrigt är trädskiktet utpräglat tvåskiktat med en likåldrig äldre generation av tall och gran i dimensioner mellan 3-5 dm i brösthöjdsdiameter och en generation av självföryngrade granplantor med inslag av enstaka yngre granar. Fläckvis finns en grässvål i området. Inom delområdet som är obetad för närvarande finns en påtagligt flerskiktad skog med ett tätare ställt trädskikt jämfört med de betade delarna. Mot söder tilltar slutenheten för att längst i söder hysa ett helt slutet trädskikt.

Längst i söder utmed fastighetsgränsen finns ett avsnitt av en stensträng (UV 3). Stensträngen är belägen ca 180 m söder om landsvägen. Stensträngen ligger i ett område med mycket naturlig sten, vilket gör den svårbedömd. Kanske har den varit en del av den fägata som är markerad på 1720-års karta, den är dock inte placerad precis där fägatan enligt kartan låg.

Kvalitetsmål

Skogsbete med en flerskiktad, olikåldrig skog med en övervikt mot äldre träd (överståndare) I skogen ska det finnas gläntor med en karakteristisk betespräglad flora i grässvålen med arter som t ex vårbrodd, kärringtand, ängskovall svinrot och gökärt.

Stensträngen ska bevaras och hållas fri från buskar och träd.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Längst i norr kan trädskiktet glesas ur genom att ca 50% av de yngre granarna avverkas.

Trädskiktet glesas företrädesvis ur i fuktsvackan. Avverka träd som ökar beståndets luckighet och försök att skapa en olikåldrig karaktär. Överståndarna kan glesas ur med 10-15 % i ett inledande skede. Samtidigt som underståndarna (de unga granarna) röjs i en omfattning som motsvarar 50-70%. De grövsta träden och sløjgranar (granar med långa grenar som släpar i marken) ska sparas. Tänk på hur solljuset faller in i skogen när överståndare väljs ut för avverkning. Avverka så att så mycket solljus som möjligt når grässvålen. (2)

Det obetade mellersta delområdet: tag bort ca 30-40% av trädskiktet i den inledande fasen av återställandet till skogsbete. Följ ovan angivna riktlinjer för att välja vilka träd som ska avverkas. (2)

Delområde söder om vägen: en försiktig avverkning av företrädesvis yngre träd ska göras för att öka ljusinflödet till grässvålen. (2)

Det är viktigt att återskapandet av ett stråk av skogsbete ses som en process utsträckt över tiden.

Underhållsåtgärder

Bete. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

10. Betesmark direkt söder om vägen i öster på fd åkermark

Beskrivning

En gammal mossodling som odlats upp och som därefter övergivits som åkermark och numera hävdas som betesmark. Dominerande vegetationstyper i betesmarken är tuvtåteläng och rödvenäng. Floran är måttligt artrik till följd av att området har varit uppodlat.

Kvalitetsmål

En öppen och välhävdad betesmark med karakteristiska arter. Artmängden i betesmarken ska öka på sikt till följd av intensivare hävd och invandring från omgivande betesmarker.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Bete och röjning. Betestrycket ska vara så hårt att allt gräs som vuxit upp under säsongen är nedbetat på hösten. (1)

Skötselområde slåttermark

Areal: 2,3 ha (exklusive åker- och dikesrenar)

Idag sköts ett antal olika områden på gården genom slåtter. Floran i de med slåtter hävdade områdena är karakteristisk och mycket artrik. De ytor som slås idag har slagits kontinuerligt sedan lång tid tillbaka. Slåttermarkerna vid Klämmesmålen har under tidigare århundraden haft en större utbredning. Utöver de sammanhängande större ytorna som hävdas genom slåtter slås även åker- och dikesrenar vilket ur natur- och kultursynpunkt är mycket värdefullt. Det är av stort värde att slåtterhävden bibehålls och fortsätter i framtiden.

Övergripande kvalitetsmål för Natura 2000-habitat

Kvalitetsmålet innebär att habitatet Slåtterängar i låglandet (6510) ska uppnå en gynnsam bevarandestatus. För att uppnå gynnsam bevarandestatus för habitatet ska slåttermarkerna hävdas genom slåtter årligen med sådan intensitet att ingen förnaansamling sker från år till år. Buskar och träd ska röjas vid behov, se utförligare instruktioner under respektive skötselområde. Likaså ska gynnsam bevarandestatus upprätthållas för fågelarten törnskata (*Lanius collurio*, A338). För att uppnå gynnsam bevarandestatus för törnskata är det av största vikt att bevara en god tillgång på blommande träd och buskar vilka gynnar ett rikt insektsliv i slåttermarkerna.

11. Slåttermark

Beskrivning

Centralt på fastigheten finns en mindre, helt öppen, slåtteräng som ligger mellan och omkring två små åkerlyckor (Narralyckan och Runda åkern/Nya åkern). Trädskiktet utgörs av enstaka björkar och en oxel. Den senare är ca 3 dm i brösthöjdsdiameter. Längs med åkerlyckorna som gränsar till ängsmarken finns ett flertal små odlingsrösen. Dominerande vegetationstyp i slåtterängen är prästkrageäng, svinrotvariant. I området växer bl a Jungfru Marie nycklar i stor mängd och även bl a gulmåra, blålockor och bockrot.

Kvalitetsmål

Öppen, välhävdad slåtteräng med en karakterisk flora med bl a Jungfru Marie nycklar. Odlingsrösen ska vara väl synliga.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Årlig traditionsenlig skötsel i form av fagning (löv och nedfallna grenar krattas samman och förs bort) i april, slåtter under juli-augusti med efterföljande efterbete. Efterbetet får ej ske efter att marken börjar att bli blöt på hösten. (1)

12. Slåttermark med glest ställda björkar

Beskrivning

En slåttermark med glest stående björkar belägen rakt söder om bebyggelsen. Floran är artrik och vegetationstyp i slåtterängen är gräs-lågstarräng. Nära vägkanten längst i söder växer bla ängsskallra och låsbräken (1998 15 exemplar). Björkarna är i dimensioner mellan 2-3 dm i brösthöjdsdiameter. På kartan från 1948 finns inte något trädskikt i området. På kartan från år 1880 är marken angiven som våtmarksäng.

Kvalitetsmål

Välhävdad slåtteräng med glest stående björkar med en artrik och karakteristisk flora med bla ängsskallra, låsbräken och svinrot.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Glesa ut trädskiktet i ängsmarken så att mer solljus når marken. (1)

Underhållsåtgärder

Årlig traditionsenlig skötsel i form av fagning (löv och nedfallna grenar krattas samman och förs bort) i april, slåtter under juli-augusti med efterföljande efterbete. Efterbetet får ej ske efter att marken börjar att bli blöt på hösten. (1)

13. Slåttermark direkt söder om vägen i anslutning till åkermark

Beskrivning

En slåttermark som omfattar dels mindre moränkullar där bla en gammal varggrop finns och dels mindre gamla åkerytor som numera är gräsbevuxna. Vegetationen i området består av fårsvingeltorräng. I området ligger den gamla fångstgropen klassad som fornlämning (RAÄ 27). Den är en tydlig och lättåtkomlig fornlämning, som ligger på en liten kulle i en hagmark. Fångstgropen är rund, 4-4,5 m i diameter och 1,5-1,8 m djup.

Kvalitetsmål

En öppen, välhävdat slåttermark med en karakteristisk och artrik flora med bla vårbrodd, ängshavre, gulmåra, gökärt och käringtand.

Fångstgropen ska bevaras, hållas fri från träd och buskar och annan igenväxningsvegetation. Den ska vara väl synlig i odlingslandskapet.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Årlig slåtter i juli-augusti och efterföljande bete. (1)

14. Slåttermark utmed vägen i östra delen av naturreservatet

Beskrivning

En liten slätteräng belägen i en östsluttning i anslutning till en mindre åkermark.

Vegetationstypen utgörs av prästkrageäng, svinrotvariant och floran är karakteristisk och artrik. Gul vaxskivling är funnen i området.

Kvalitetsmål

En välhävdat slåttermark med en artrik och karakteristisk flora med bla svinrot, jungfrulin, solvända, blekstarr, gökärt, prästkrage och ängskovall.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Årlig slåtter under juli-augusti med efterföljande bete. (1)

15. Kyffet-gammalt slätterkärr beläget 370 m öster om stamfastigheten

Beskrivning

Kyffet består idag av en gles sumpskog med björk, al och gran. På granar i nyckelbiotopen växer bl a gammelgranslav (*Lecanactis abietina*). Kärrret översilas av vatten från en källa och är bevuxet med senvuxna, relativt klana träd. Intill kärrret höjer sig marken något och där växer grova barrträd.

Kvalitetsmål

Öppet slätterkärr i den låglänta fuktiga delen av området. Gammal barrskog i de mer höglänta och torra delarna.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Röj bort träd och buskar helt från den låglänta kärrmarken. (3)

Rensa utloppen från kärrret. (3)

Underhållsåtgärder

Årlig slåtter när ovanstående engångsåtgärder genomförts. (3)

16. Markerna närmast gårdsbebyggelsen

Beskrivning

Genom gårdsbebyggelsen leder en sentida grusväg vidare mot Bjärsjö by. Trädgården ligger i höjdläge. Kring gården finns en hel del grövre lövträd. Utmed den västra fastighetsgränsen finns ett antal grövre askar. Även kring bostadshuset finns en stor mängd fruktträd och buskar, bla en syrenhäck, igenväxta rabatter samt rabatter utmed husgrunden. Väster om grindöppningen står ett vådräd i form av en lönn som bär spår av hamling. Strax söder om ladugården ligger den sk Gurkkullen som är bevuxen med karaktärsgivande fruktträd.

Kvalitetsmål

Markerna kring bebyggelsen ska vara bevuxna med grövre träd och mycket fruktträd. Markerna ska vara välröjda och välhävdade.

Åtgärder

Underhållsåtgärder

Røj uppkommande slyvegetation. Trädskiktet ska bevaras orört. Då gamla fruktträd dör bör nyplantering ske med gammaldags sorter.

17. Bebyggelsen vid Klämmesmålen

Beskrivning

Byggnaderna vid Klämmesmålen utgör en del av det gamla odlingslandskapet vid gården. En del av byggnaderna har moderniserats vid flera tillfällen, också i sen tid.

Mangårdsbyggnaden med tillhörande trädgård ligger i höjdläge och är orienterad i nord-sydlig riktning. Mangård och fägård är skilda åt genom vägen. Mangården omgärdas av ett staket bestående av stolpar och slanor som målats falurött, vitmålade grindstolpar med en svartmålad järngrind av modern utformning.

Kvalitetsmål

Det är önskvärt att bibehålla den ålderdomliga karaktären som återfinns på delar av bebyggelsen. Vid modernisering och ommålning är det också av stort värde att använda äldre byggtradition både i form av stil- och materialval.

Åtgärder

I beslutet om naturreservat finns inga restriktioner angående den befintliga bebyggelsen med undantag av samrådsskyldighet för markägaren med Länsstyrelsen vad gäller byggnaderna då åtgärder ska vidtas. I den kulturhistoriska byggnadsinventeringen (bilaga 8) som gjorts finns en del råd angående den befintliga bebyggelsen.

Hägnader

Beskrivning

Hägnaderna kring åker-, ängs- och betesmarker vid Klämmesmålen utgjordes i tidigare skeden i stor utsträckning av trögärdesgårdar. Under senare årtionden har de mestadels ersatts av taggträd. Elstängsel används också på gården. Smärre partier med gamla trögärdesgårdar finns kvar på ägor, och mindre sträckor har också nyhägnats med trögärdesgård i sen tid. Vid nyhägnad med gärdesgård har försök till rekonstruktion av lägen för gärdesgårdarna med utgångspunkt från äldre kartor gjorts. Den gamla uppdelningen av åker, äng och bete, och därmed även hägnadssystemet, har brutits upp på Klämmesmålen. Detta är en följd av den nya vägen i öst-västlig riktning genom Klämmesmålen som byggdes under perioden 1940-1960. Det innebär att det idag är svårt att göra en helt igenom korrekt kulturhistorisk placering av hägnaderna.

Trägårdesgårdarna är viktiga ur kulturvårdessynpunkt för att Klämmesmålens odlingslandskap ska få en än mer ålderdomlig och småskalig prägel. Utöver det kulturhistoriska värdet hyser äldre trägårdesgårdar (vilket de nybyggda så småningom blir) också biologiska värden i form av bl a påväxt av lavar som är knutna till död ved.

Kvalitetsmål

Ett antal nya trägårdesgårdar ska uppföras inom naturreservatet, längs flera sträckor har så redan skett. Så långt möjligt ska gårdesgårdarna placeras i historiskt korrekta lägen, men gårdesgårdar ska även byggas på platser där det behövs stängsel idag och där trägårdesgårdar kan förstärka det ålderdomliga och småskaliga intrycket av Klämmesmålens odlingslandskap.

Åtgärder

Engångsåtgärder

Bygg trägårdesgårdar utmed de sträckor som anges på kartan i bilaga 4. Ett avsteg från historiskt korrekt placering är trägårdesgårdarna som ska uppföras utmed vägen som går i östvästlig riktning genom naturreservatet. Kring åkrarna Narralyckan och Nya åkern i den norra delen av naturreservatet ska gårdesgårdarna sättas så att de överensstämmer med de äldre kartorna. (1)

Underhållsåtgärder

Underhåll befintliga trägårdesgårdar och andra stängsel så att betesdriften på Klämmesmålen fungerar bra. (1)

1.3 Jakt

Inga inskränkningar i jakt finns inom naturreservatet.

1.4 Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt Naturvårdsverkets anvisningar och enligt svensk standard SIS 031522.

2. Anordningar för rekreation och friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Naturreservatet ska, under stort hänsynstagande till flora och fauna vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet. För att göra området mer tillgängligt för friluftslivet och för att informera besökare planeras flera anordningar för friluftslivet.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

En informationsskylt med beskrivning av naturreservatet på tre språk samt en skylt med gällande föreskrifter ska tas fram. Lämplig biotopskylt ska sättas upp. Skyltarna ska placeras på minst två olika platser; den ena vid reservatets västra gräns vid den mindre parkeringen och den andra öster om reservatet på en större parkering. Eventuellt kan skyltar också placeras på något av uthusens vägg. Samråd med markägaren angående bakgrundstavlans (som informationsskyltarna monteras på) utformning ska ske.

Information om Natura 2000 skall sättas upp eller infogas i planerad reservatsskylt.

2.2.2 Vandringsled

En markerad vandringsstig ska anläggas i reservatet enligt den sträckning som anges i bilaga 5. Eventuellt kan informationsskyltar sättas upp utmed vandringsleden med kulturhistorisk och ekologisk information.

2.2.3 Parkeringsplats

Parkeringsplatser ska anläggas i anslutning till naturreservatets östra och västra gräns, se bilaga 5. Den östra parkeringsplatsen ligger på Göstrings häradsallmännings marker i sin helhet medan den västra ligger till viss del på fastigheten Klämmesmålen 1:1 och viss del på häradsallmänningens fastighet. På respektive parkeringsplats ska det finnas plats för ca 4 bilar.

2.2.4 Renhållning

Utplacering av sopmaja eller soptunna bedöms inte vara nödvändig.

3. Tillsyn

För närvarande bedöms ingen speciell tillsynsman behövas inom reservatet. Tillsyn av reservatet skall ombesörjas av naturvårdsförvaltningens personal. Skulle behov av ytterligare tillsyn uppstå är det lämpligt att brukaren på gården tillfrågas om uppdraget.

4. Dokumentation och uppföljning

Skötseln av naturreservatet ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

4.1 Dokumentation och inventering

Systematiska inventeringar av insekter ska genomföras i området senast år 2007 för att dokumentera naturvärdena i naturreservatet och för att kunna följa upp skötseln av reservatet. På sikt kan även fågellivet vara av intresse att inventera.

4.2 Uppföljning

En uppföljning av utvecklingen av naturvärdena ska ske i de områden där åtgärder genomförs. Rönjningen av busk- och trädskiktet ska följas av en dokumentation av florin i ett antal provrutor. En uppföljning av den inventering av kärlväxter som utfördes år 1996 ska ske vart 10:de år eller vid behov. Vid inventeringen 1996 markerades ett antal provrutor och linjer i terrängen som ska nyttjas för en förnyad inventering.

Då Klämmesmålens odlingslandskap är ett Natura 2000-område ska Länsstyrelsen följa upp att gynnsam bevarandestatus bibehålls i de hävdade markerna. Det innebär att de angivna habitaterna (naturtyperna) Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270), Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070) och Slätterängar i låglandet (6510) ska bibehålla sin karaktär och sitt artinnehåll. Ytterligare krav på uppföljning till följd av Natura 2000 kan bli aktuell för området. Uppföljningen skall ske enligt fastställda metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000. Lämpliga parametrar för uppföljning i reservatet är hur arealen av naturtyperna, och hur dess ingående strukturer och funktioner, förändras. Målsättningen med uppföljningen är att kunna se om uppställda kvalitetsmål enligt skötselplanen uppfylls och för att fastställa om gynnsam bevarandestatus för utpekade arter och habitat enligt Natura 2000 erhålls i området.

5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Huvuddelen av skötseln vid Klämmesmålen bör kunna inordnas i systemet för miljöstöd som finns för närvarande. Så långt möjligt ska olika former av miljöstöd sökas för skötseln av naturreservatet. För de åtgärder i skötseln som kommer utöver den löpande skötseln och viss restaurering har staten ett uttalat ansvar för finansieringen omfattande t ex slåtter av åker- och dikesrenar, anläggande av p-plats och informationstavla.

Sammanställning av skötselåtgärder

Åker

Underhållsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
A-L	Normalt brukande av åkermarken.	1
	Röjning/hävd av odlingsrösen mm.	1
	Odling av gammalt sädeslag inklusive gamla åkerogräs.	3
	Slåtter av åker- och dikesrenar som kringgårdar åkrarna.	1

Betesmarker

Engångsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
1.	Bekämpning av örnbräken.	1
	Öka mängden enbuskar.	1
	Røj sly.	1
2.	Avverkning och utglesning av trädskikt.	2
2	Røj på och kring tjärdalen.	1
3.	Avverkning och utglesning av trädskikt.	1
6.	Avverka björkar.	1
7.	Avverkning och utglesning av trädskikt.	2
9.	Avverkning och utglesning av trädskikt.	2

Underhållsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
1.	Bete och röjning.	1
2.	Bete och röjning.	1
3.	Bete och röjning.	1
4.	Bete och röjning.	1
5.	Bete och röjning.	1
6.	Bete och röjning.	1
7.	Bete och röjning.	1
8.	Bete och röjning.	1
9.	Bete och röjning.	2
10.	Bete.	1

Slättermark

Engångsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
12.	Avverka björk.	1
15.	Röj bort träden i kärmarken.	3
15.	Rensa utloppet från kärret.	3

Underhållsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
11.	Fagning, slåtter, efterbete	1
12.	Fagning, slåtter, efterbete	1
13.	Fagning, slåtter, efterbete	1
14.	Fagning, slåtter, efterbete	1
15.	Fagning, slåtter	3

Markerna kring gården

Underhållsåtgärder

Område	Åtgärd	Prioritet
16.	Röj sly mm.	1

Hägnader

Engångsåtgärder

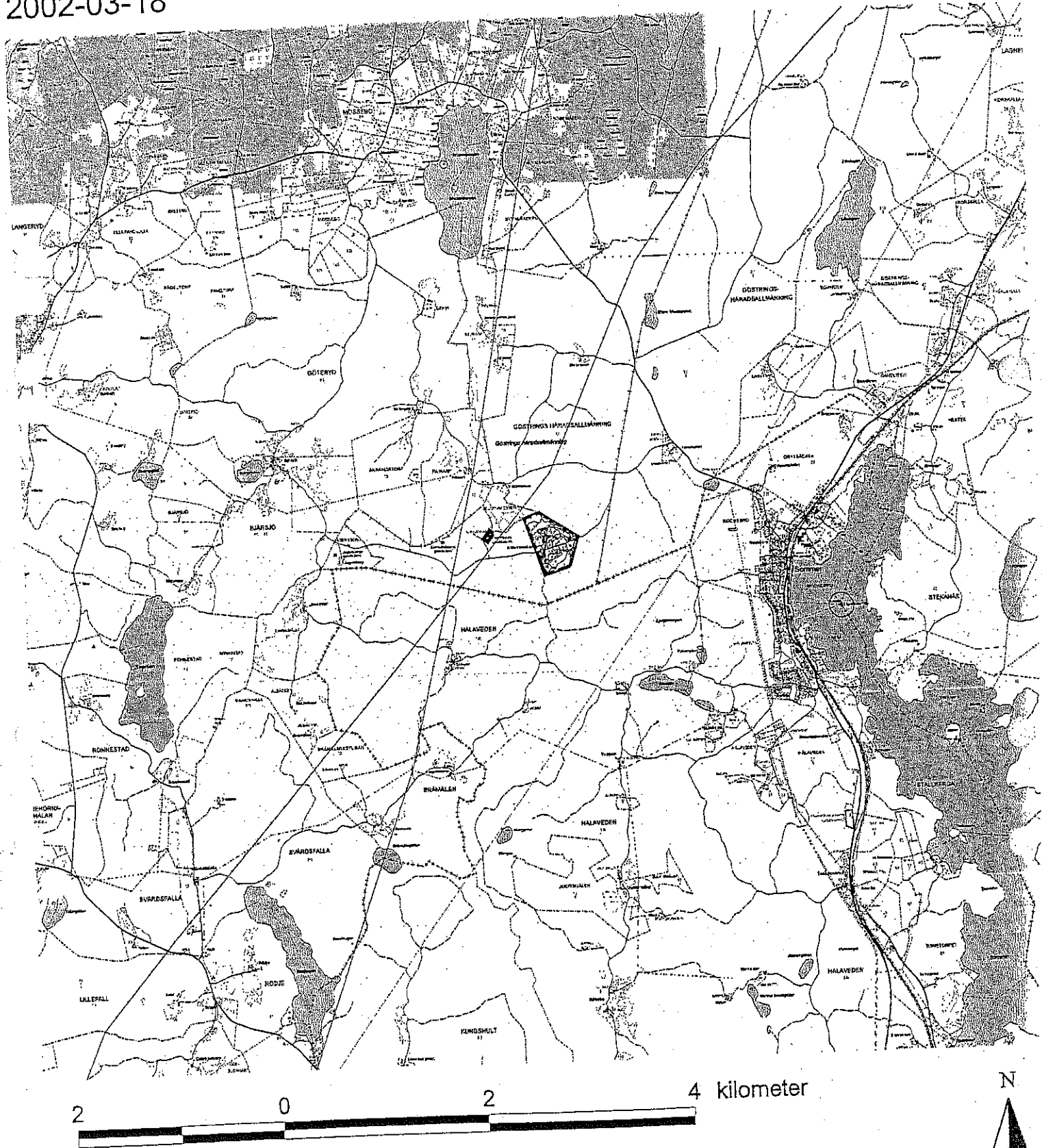
Bygg nya trögärdesgårdar	1
--------------------------	---

Underhållsåtgärder

Underhåll befintliga gärdesgårdar och stängsel	1
--	---

Utdrag ur topografiska kartan 7E Tranås NO
Naturreservatet Klämmesmålens odlingslandskap
Ödeshögs kommun
Östergötlands län
2002-03-18

Bilaga 1,
skötselplan

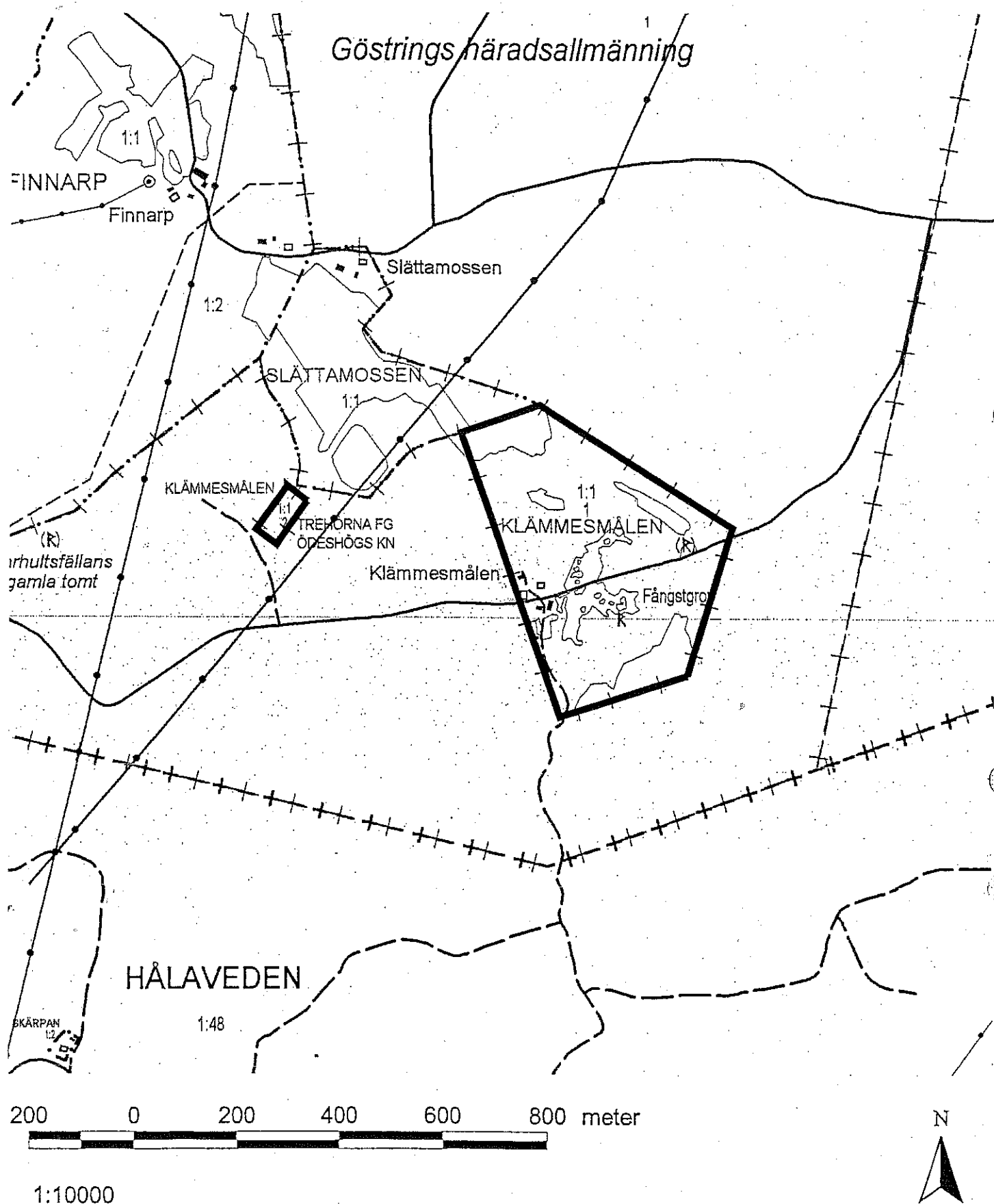

2 0 2 4 kilometer

1:50000

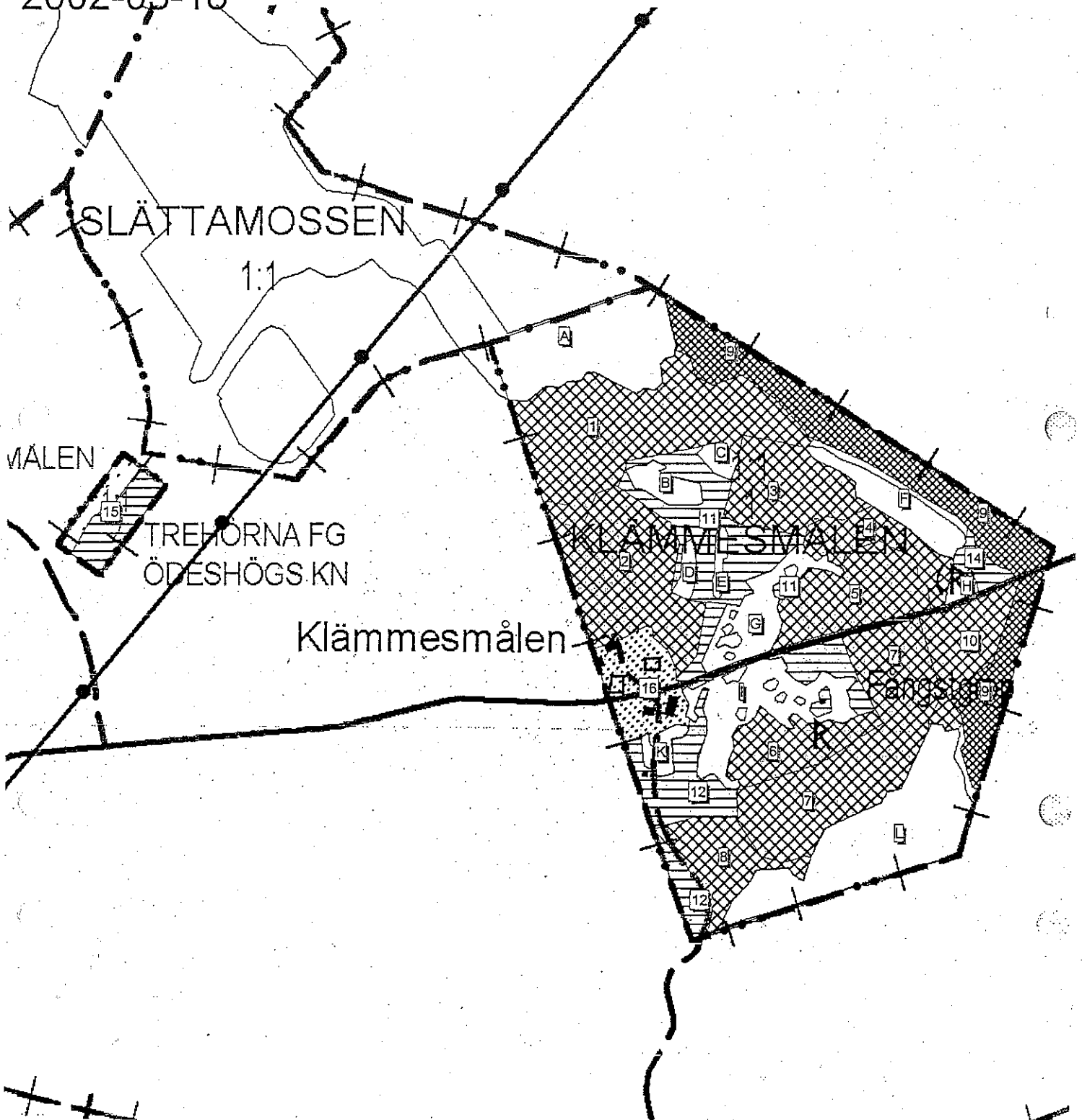
laturreservatet Klämmesmålens odlingslandskap,
Ödeshögs kommun, Östergötlands län
Utdrag ur ekonomisk karta 7E 9j (74 99)
002-03-18

Bilaga 2,
skötselplan

Naturreseptatet
 Klämmesmålens odlingslandskap,
 indelning i skötselområden
 2002-03-18

Bilaga 3,
 skötselplan

Teckenförklaring

- Betesmark
- Skog
- Skogsbete
- Slättermark
- Tomtmark
- Vägområde
- Åkermark

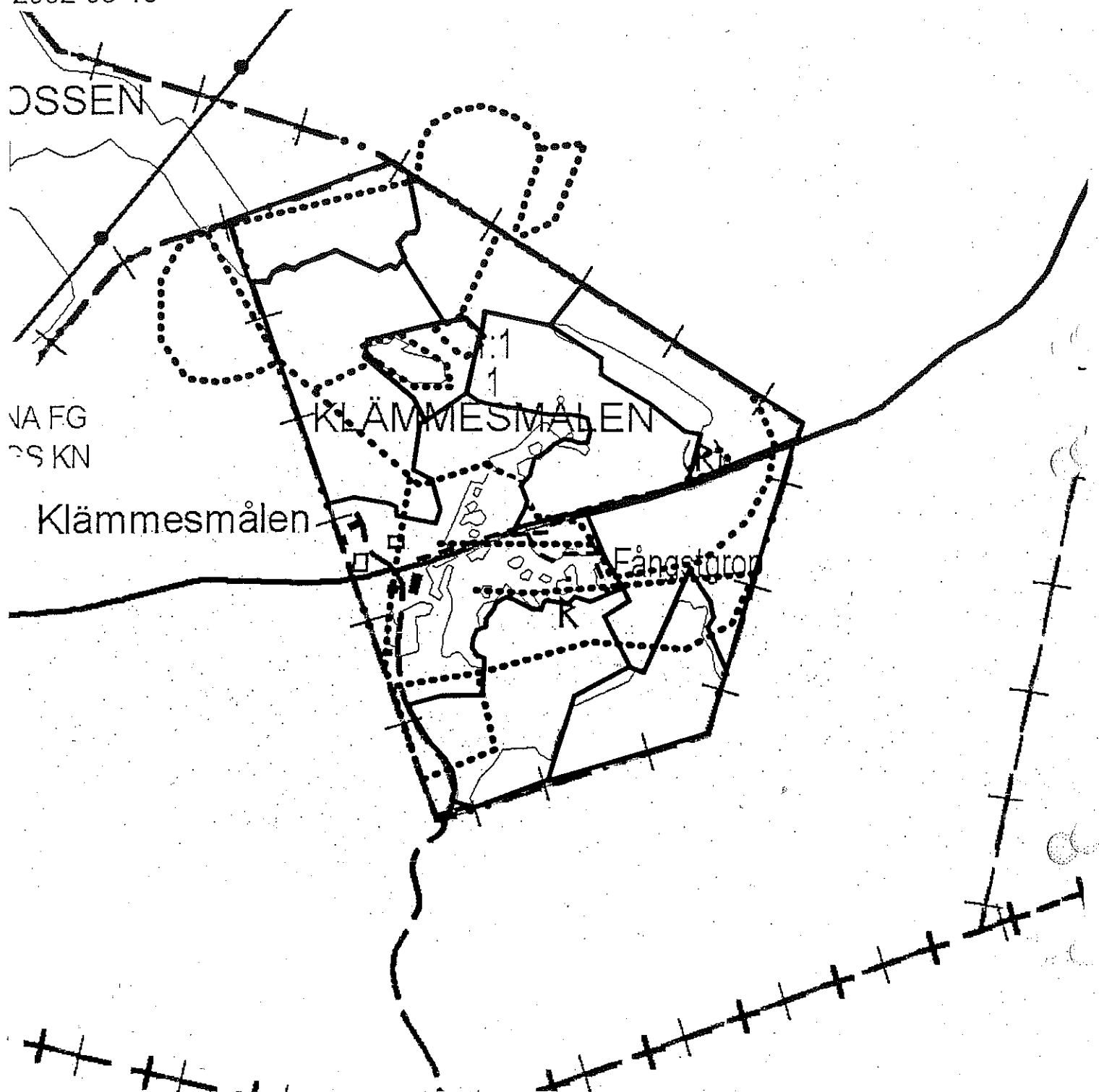
0 200 400 meter

1:5000

N

Naturresevatet
Klämmesmålens odlingslandskap
Nutida och ålderdomliga stängsellägen
2002-03-18

Teckenförklaring

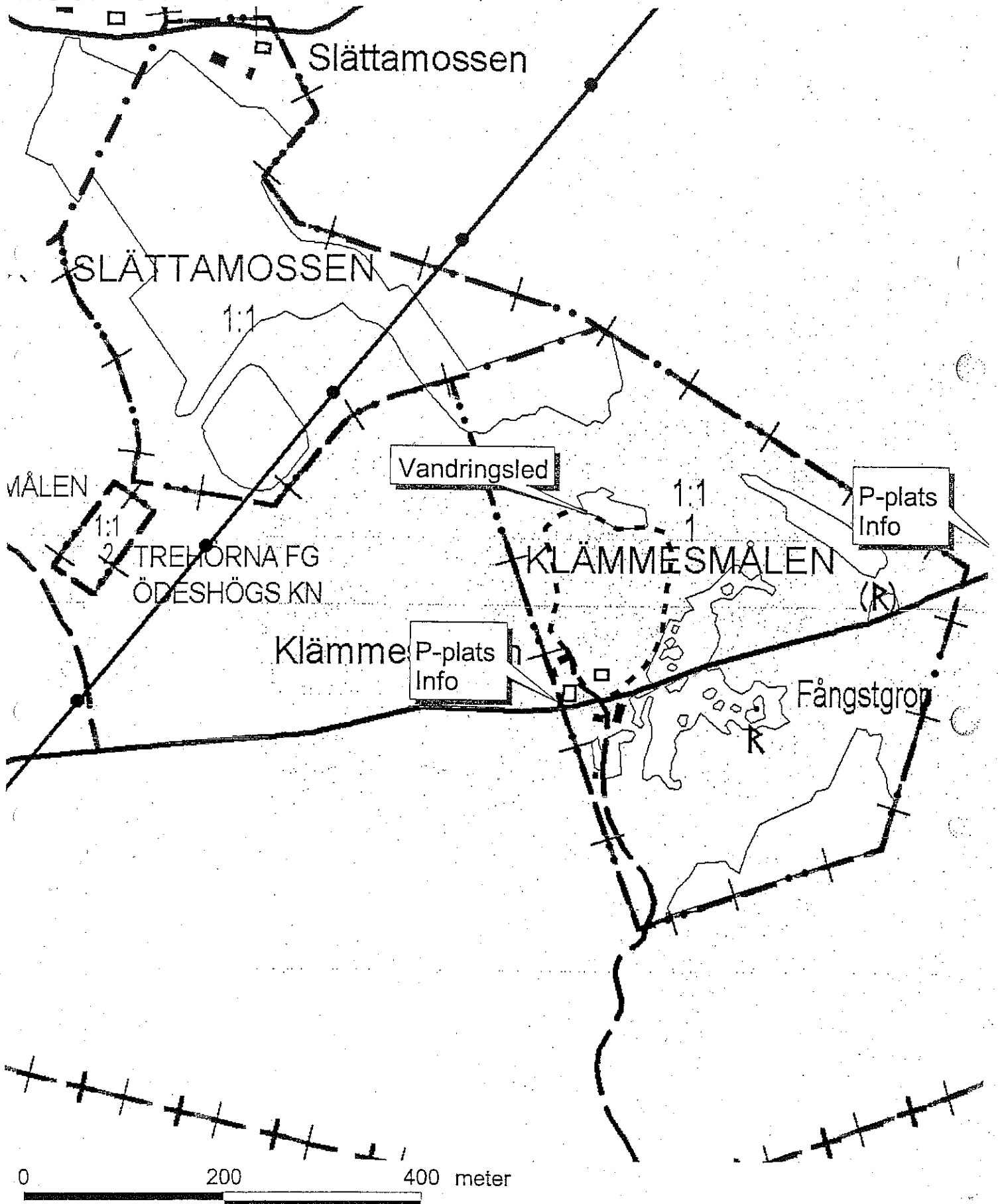
- Befintliga staket
- Ny gärdesgård
- Gärdesgård år 1790

200 0 200 mete

1:5000

Medgivande Lantmäteriverket 1997.
Ur GSD-Ekonomiska kartan diarienummer 507-97-884

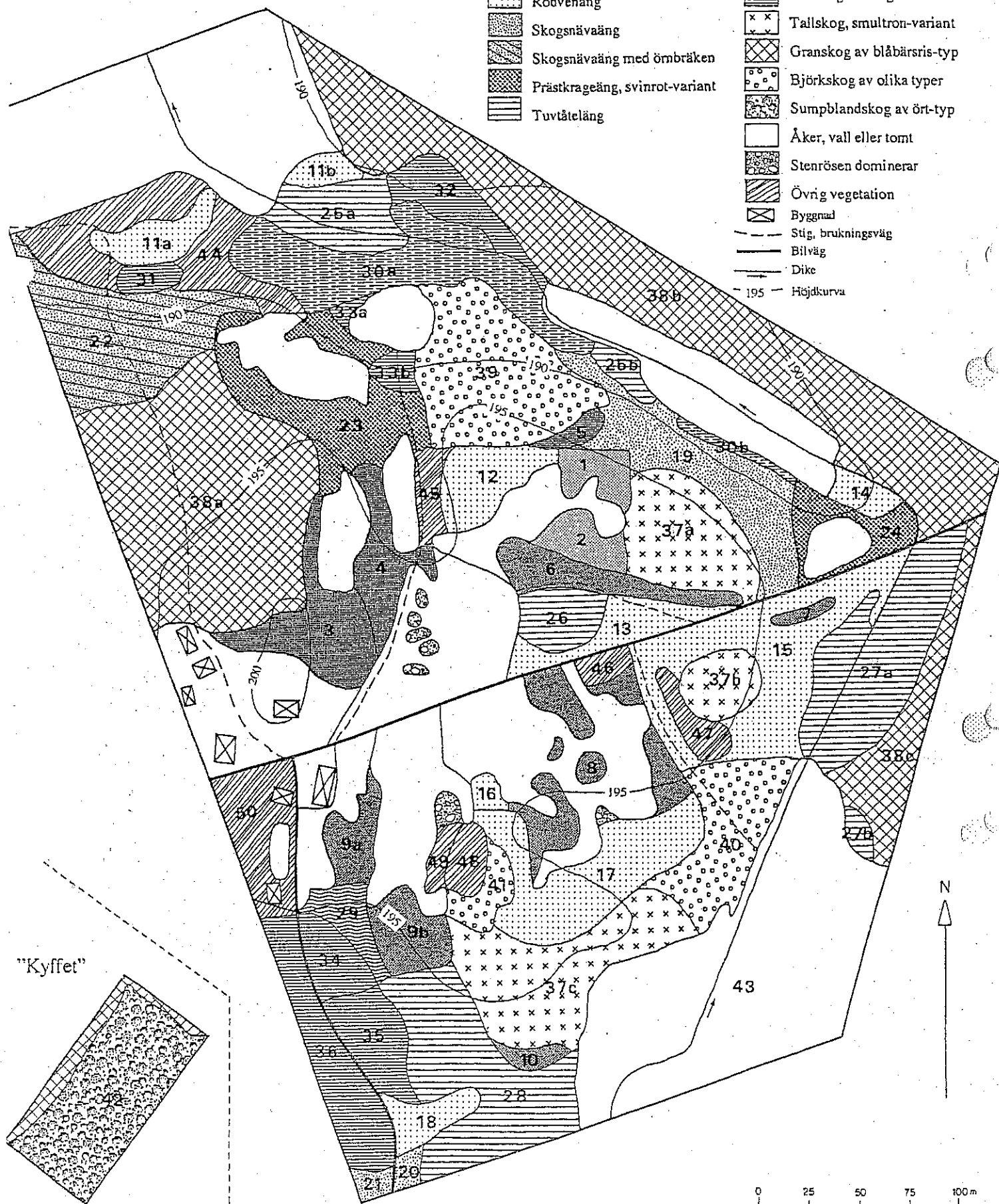
Naturresevatet
Klämmesmålens odlingslandskap
Anordningar för friluftslivet
2002-03-18

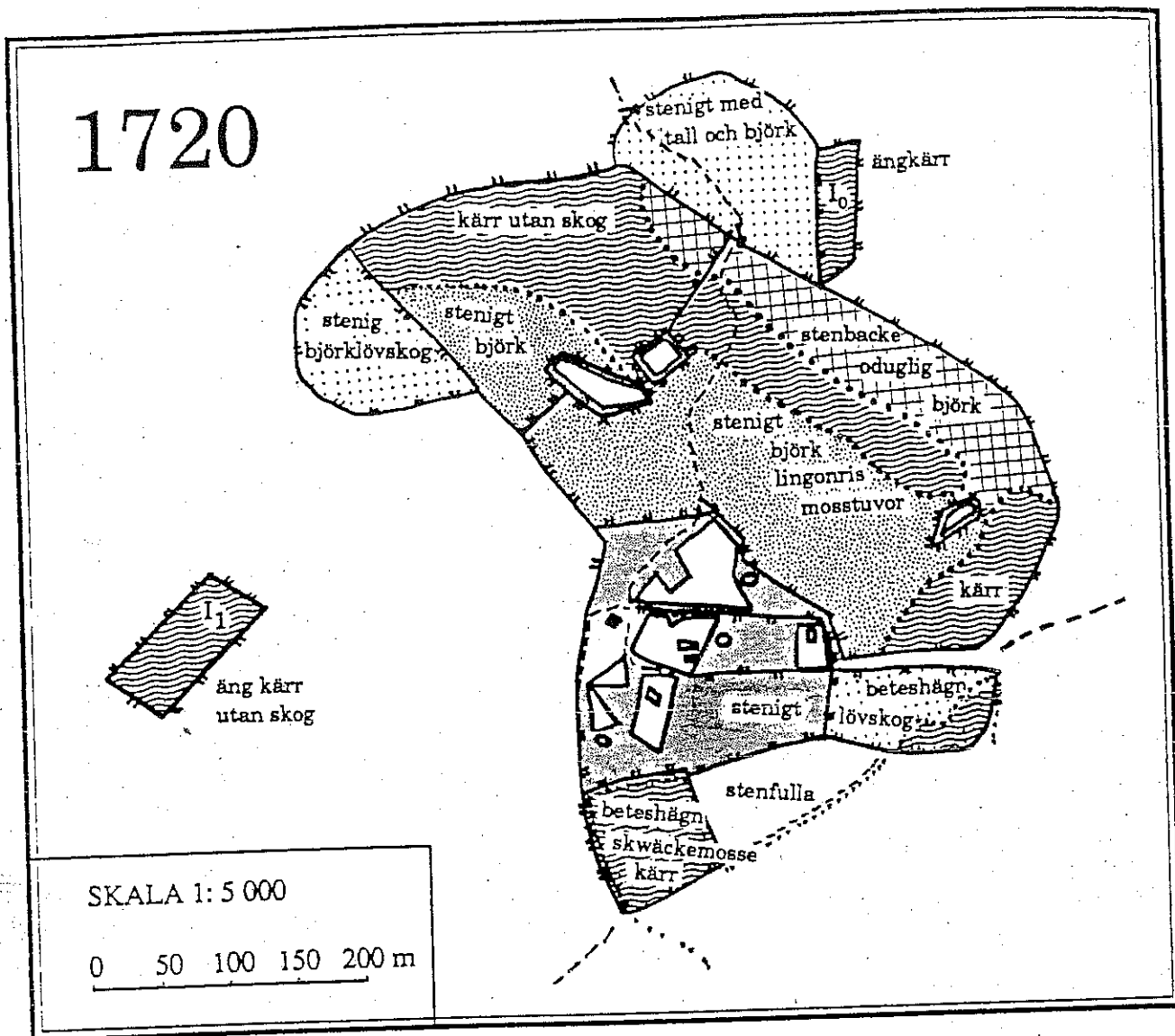

1:5000

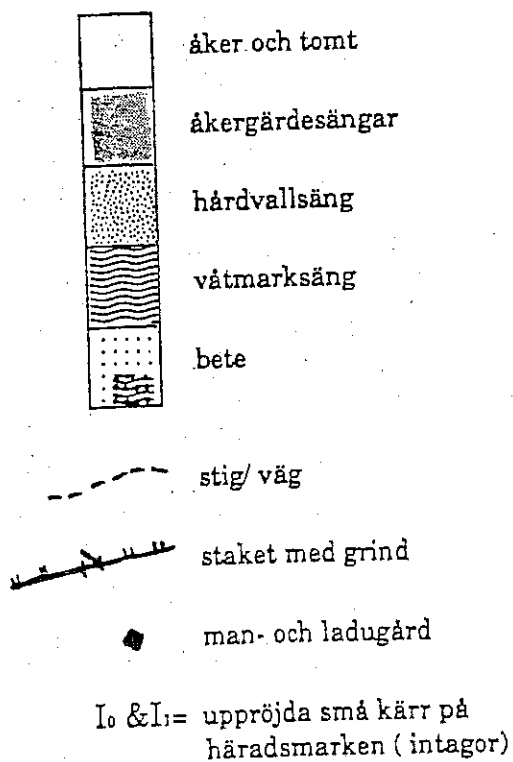
Bilaga 1: Vegetationstypernas utbredning

	Rödvenhed, färsvingelhed-variant		Tuvtäteläng, fuktig variant
	Färsvingeltorräng		Högörtäng
	Rödvenäng		Gräs-lågstartäng
	Skogsnävaäng		Tallskog, smultron-variant
	Skogsnävaäng med örbräken		Granskog av blåbärsris-typ
	Prästkrageäng, svinrot-variant		Björkskog av olika typer
	Tuvtäteläng		Sumpblandskog av ört-typ
			Åker, vall eller tomt
			Stenrosen dominerar
			Övrig vegetation
			Byggnad
			Stig, brukningsväg
			Bilväg
			Dike
			195 Höjdkurva

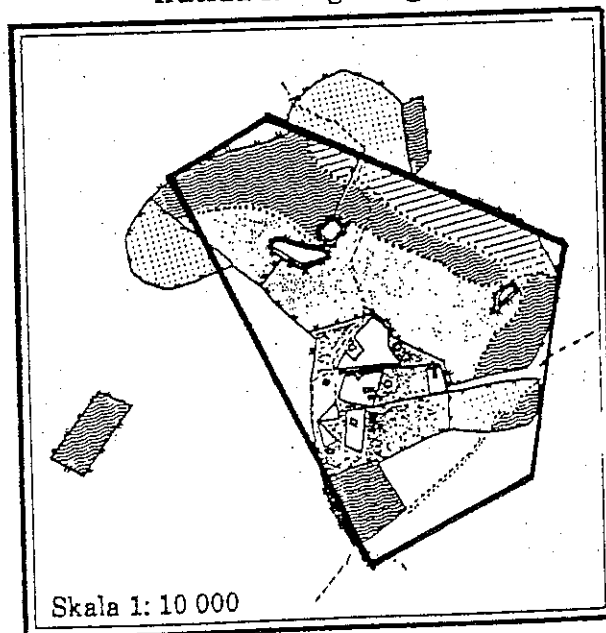

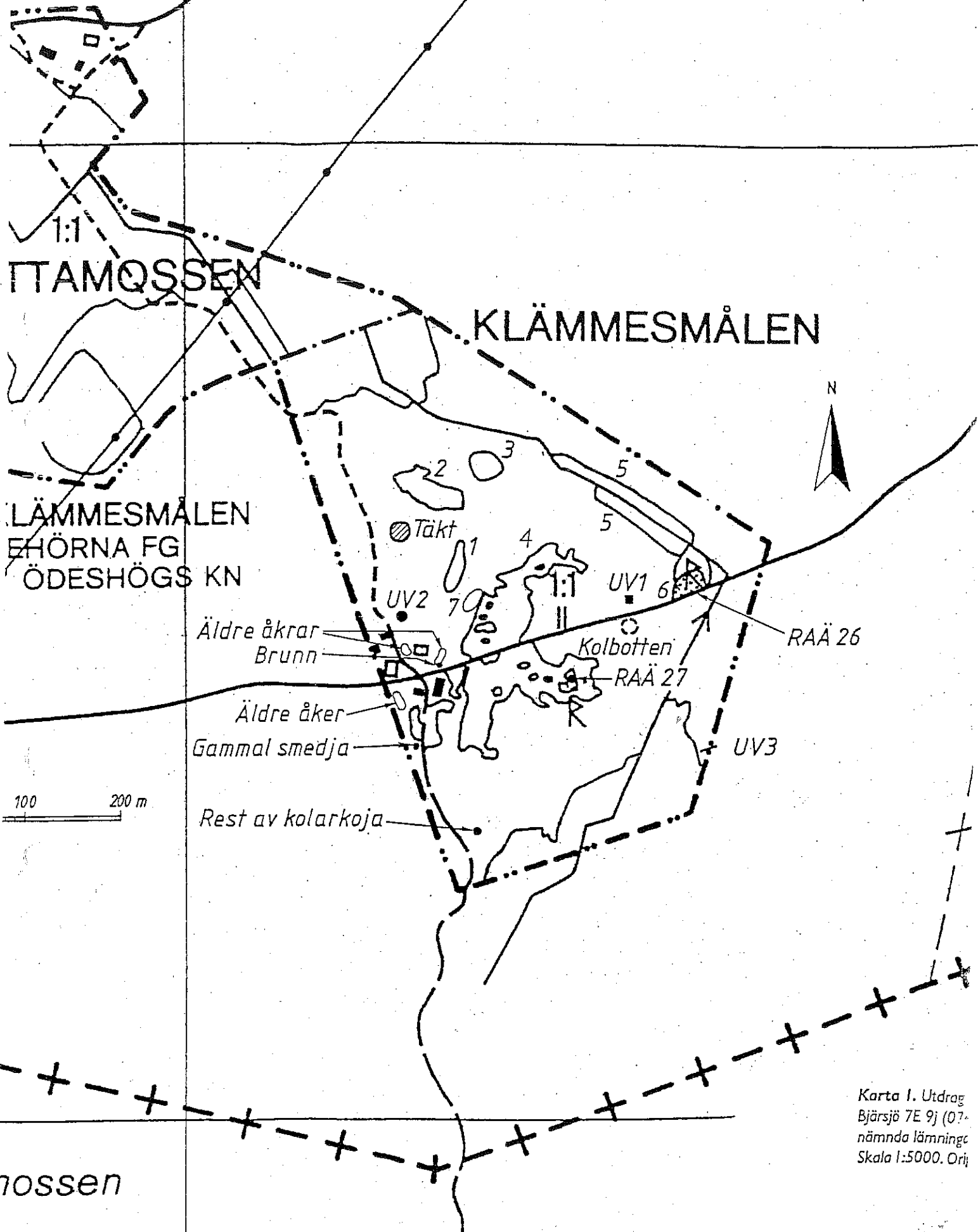

Figur 2a. Klämmesmålen år 1720.

Figur 2b. Klämmesmålen med nutida fastighetsgräns.

ITAMQSSEN

KLÄMMESMÅLEN

LÄMMESMÅLEN
EHÖRNA FG
ÖDESHÖGS KN

100 200 m

rossen

Karta 1. Utdrag
Bjärsjö 7E 9j (07-
nämnda lämninge
Skala 1:5000. Ori